

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نپاشد تن من مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم

بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Political

سیاسی

نویسنده: اسماعیل فخر آ
برگردان: مجله جنوب جهانی
فرستنده: طاهر باختری
۱۷ اپریل ۲۰۲۵

نگاهی از منظر حقوق بین‌الملل و عدالت جهانی در موضوع سلاح‌های هسته‌ای

مذاکرات ایران و امریکا: نگاهی از منظر حقوق بین‌الملل و عدالت جهانی در موضوع سلاح‌های هسته‌ای
موضوع مذاکرات ایران و امریکا همواره یکی از پیچیده‌ترین و حساس‌ترین مسائل در عرصه بین‌الملل بوده است. در این میان، مسأله برنامه هسته‌ای ایران و تلاش‌های بین‌المللی برای محدود کردن آن، به کانون اصلی این تنش‌ها تبدیل شده است. اما آنچه اغلب در تحلیل‌های رایج مغفول می‌ماند، بررسی این موضوع از منظر حقوق بین‌الملل و اصل برابری کشورها در قبال سلاح‌های کشتار جمعی است. این مقاله تلاش دارد با رویکردی متفاوت، به این مسأله بپردازد و استدلال کند که وضعیت کنونی، که در آن تعدادی محدود از کشورها حق داشتن سلاح هسته‌ای را برای خود محفوظ می‌دانند و دیگران را از آن منع می‌کنند، نه تنها عادلانه نیست بلکه با اصول حقوق بین‌الملل نیز در تضاد است.

اصل برابری حاکمیت و حق برابر کشورها:

یکی از ارکان اصلی حقوق بین‌الملل، اصل برابری حاکمیت دولت‌هاست. این اصل ایجاب می‌کند که تمامی کشورها، صرف نظر از اندازه، قدرت نظامی یا اقتصادی، از حقوق و تکالیف یکسانی برخوردار باشند. در این چارچوب، این سؤال مطرح می‌شود که بر چه اساسی تعدادی از کشورها (به طور مشخص اعضای دائم شورای امنیت سازمان ملل متحد به همراه هند، پاکستان و اسرائیل) حق داشتن سلاح هسته‌ای را دارند، در حالی که سایر کشورها از این حق محروم می‌شوند؟ معاهده منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای (NPT) که در سال ۱۹۶۸ به اجرا درآمد، در ظاهر با هدف جلوگیری از گسترش این سلاح‌ها تدوین شده است. اما این معاهده در عمل، وضعیت نابرابری را تثبیت کرده و کشورهای دارنده سلاح هسته‌ای را از تعهد به خلع سلاح کامل معاف کرده است.

سابقه رفتاری و حق دفاع مشروع:

ایران در تاریخ معاصر خود به هیچ کشوری حمله نظامی نکرده است. در مقابل، کشورهای دارنده سلاح هسته‌ای، به ویژه کشورهای غربی به رهبری امریکا و اسرائیل، سابقه طولانی در مداخله نظامی و جنگ‌افروزی در مناطق مختلف جهان دارند. این سابقه رفتاری، این پرسش را تقویت می‌کند که آیا کشورهایی که خود بارها از زور و مداخله نظامی برای پیشبرد اهدافشان استفاده کرده‌اند، از مشروعیت لازم برای منع دیگر کشورها از دستیابی به ابزارهای بازدارنده برخوردارند؟ حق دفاع مشروع، که در ماده ۵۱ منشور ملل متحد به آن اشاره شده است، از حقوق بنیادین هر کشوری است. اگرچه سلاح هسته‌ای به دلیل قدرت تخریبی بالا، ابزاری با ملاحظات ویژه است، اما محروم کردن یک کشور از حق دستیابی به ابزارهای بازدارنده در مقابل تهدیدات بالقوه، می‌تواند نقض این حق تلقی شود.

دشواری‌های رفتاری امریکا و اسرائیل:

امریکا، به عنوان کشوری که بیشترین تعداد سلاح هسته‌ای را در اختیار دارد، چگونه می‌تواند خود را محق بداند که دیگر کشورها را از دستیابی به این سلاح منع کند؟ این رویکرد دوگانه، که سنتزدهای متفاوتی را برای خود و دیگران قائل است، نه تنها با اصل برابری حاکمیت در تضاد است، بلکه اعتماد به نظام بین‌الملل را نیز تضعیف می‌کند. در مورد اسرائیل، وضعیت پیچیده‌تر است. این کشور نه تنها به معاهده منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای نپیوسته، بلکه به طور غیررسمی داشتن ده‌ها بمب اتمی را تأیید کرده است. با این حال، همین کشور به خود حق می‌دهد که علیه ایران به بهانه احتمال ساخت سلاح هسته‌ای، دست به جاسوسی، خرابکاری و ترور بزند. این اقدامات، نقض آشکار حاکمیت ملی ایران و قوانین بین‌المللی است. سکوت و حتی حمایت ضمنی برخی کشورهای غربی از این رفتارها، نشان‌دهنده یک سنتز دوگانه آشکار در قبال مسائل بین‌المللی است.

موضع کشورهای دارای سلاح هسته‌ای:

فرانسه و انگلیس نیز به عنوان دارندگان سلاح هسته‌ای، در تلاش برای جلوگیری از دستیابی ایران به این سلاح هستند. این در حالی است که هیچ مبنای حقوقی روشنی برای این تبعیض وجود ندارد. اگر سلاح هسته‌ای ابزاری مشروع برای حفظ امنیت ملی این کشورها تلقی می‌شود، چرا دیگر کشورها نباید از همین حق برخوردار باشند؟

فقدان مدارک قطعی و تحریم‌های یکجانبه:

تاکنون هیچ سند و مدرک قطعی مبنی بر این که ایران مشغول ساخت سلاح هسته‌ای بوده است، توسط نهادهای بین‌المللی منتشر نشده است. با این حال، غرب به بهانه‌های واهی و بر اساس گمانه‌زنی‌ها، تحریم‌های سنگینی را علیه ایران اعمال کرده است. این تحریم‌ها، که زندگی میلیون‌ها ایرانی را تحت تأثیر قرار داده است، از منظر حقوق بین‌الملل، فاقد مشروعیت کافی هستند و مصداق بارز اعمال فشار سیاسی و اقتصادی بر یک کشور مستقل محسوب می‌شوند.

رد استدلال گسترش منطقه‌نی:

استدلال مبنی بر این که دستیابی ایران به سلاح هسته‌ای منجر به گسترش آن در منطقه خواهد شد، نیز فاقد مبنای منطقی قوی است. تجربه پاکستان و هند نشان می‌دهد که علی‌رغم داشتن سلاح هسته‌ای برای دهه‌ها، هیچ یک از کشورهای همسایه آنها به طور اثباتی برای دستیابی به این سلاح اقدام نکرده‌اند. مسائل امنیتی و ژئوپلیتیکی هر منطقه متفاوت است و نمی‌توان یک سناریوی یکسان را برای همه آنها پیش‌بینی کرد.

تناقض در استدلال‌های انرژی:

استدلال غرب مبنی بر این که ایران به دلیل داشتن منابع غنی نفت و گاز نیازی به انرژی هسته‌ای ندارد، نیز با واقعیت‌های بین‌المللی سازگار نیست. کشورهایمانند آمریکا و روسیه که خود دارای بزرگترین ذخایر انرژی جهان هستند، بیشترین تعداد سلاح و نیروگاه هسته‌ای را در اختیار دارند. این نشان می‌دهد که انگیزه کشورهای برای دستیابی به انرژی هسته‌ای، صرفاً محدود به تأمین نیازهای انرژی نیست و ملاحظات امنیتی و فناوری نیز در آن نقش دارند.

نقش سیاست‌های منطقه‌نی اسرائیل:

به نظر می‌رسد که مشکل اساسی در منطقه، سیاست‌های اسرائیل است که تمایلی به پذیرش هیچ کشور قدرتمند دیگری در همسایگی خود ندارد. این سیاست، نه تنها ایران بلکه هر کشور منطقه‌نی با نفوذ را شامل می‌شود. هدف اعلام نشده اسرائیل، تضعیف و حتی نابودی ایران به عنوان یک کشور متحد و یکپارچه با جمعیت ۸۵ میلیونی است. حمایت بی‌قید و شرط آمریکا از این سیاست‌های غیرقانونی، به تشدید تنش‌ها در منطقه دامن زده است.

محدودیت‌های توان راکتی و چشم‌انداز خلع سلاح:

حتی ایران غیر اتمی که توانایی راکتی داشته باشد نیز برای اسرائیل قابل تحمل نیست. این نشان می‌دهد که نگرانی اصلی این رژیم، صرفاً برنامه هسته‌ای ایران نیست، بلکه قدرت و نفوذ منطقه‌نی آن است. در چنین شرایطی، درخواست از ایران برای محدود کردن توانایی‌های دفاعی خود، غیرمنطقی و غیرعادلانه به نظر می‌رسد.

اگر بد است، چرا برای همه نیست؟

سؤال اساسی این است که اگر سلاح هسته‌ای واقعاً بد و تهدیدی برای صلح و امنیت جهانی است، چرا باید فقط در اختیار چند کشور خاص باشد؟ اگر این سلاح‌ها برای ایران خطرناک تلقی می‌شوند، چرا خلع سلاح هسته‌ای شامل

اسرائیل نمی‌شود، کشوری که به طور علنی و غیر علنی داشتن آن را اعلام کرده و از نظارت‌های بین‌المللی نیز خارج شده است؟

سنت‌درد دوگانه و درخواست خلع سلاح منطقه‌نی:

اگر کشورهای غربی و امریکا در ادعای خود مبنی بر خطرناک بودن سلاح هسته‌نی صادق هستند، چرا خواستار خلع سلاح تمامی کشورهای منطقه خاورمیانه، از جمله اسرائیل، نیستند؟ این سنت‌درد دوگانه، که بر اساس آن اسرائیل حق داشتن بمب اتمی را دارد اما دیگران نه، نه تنها غیرقابل دفاع است بلکه به بی‌اعتمادی و تشدید رقابت‌های تسلیحاتی در منطقه منجر می‌شود.

نگاهی به سیاست هسته‌نی ایران:

سیاست اعلامی رهبری ایران مبنی بر این که ساخت بمب اتمی حرام است و فتوا داده‌اند که نباید ساخته شود، از منظر برخی، عقب‌نشینی از حق ایران برای بازدارندگی هسته‌نی تلقی می‌شود. این دیدگاه معتقد است که در دنیای کنونی که برخی کشورها به سلاح هسته‌نی مجهز هستند و تهدیدات امنیتی جدی برای ایران وجود دارد، داشتن ابزار بازدارنده هسته‌نی یک ضرورت است. عدم استفاده از این اهرم بازدارندگی در مقابل تهدیدات، به ویژه از سوی اسرائیل، می‌تواند پیامدهای جبران‌ناپذیری برای امنیت ملی ایران داشته باشد.

مذاکرات ایران و امریکا و موضوع برنامه هسته‌نی ایران، فراتر از یک مسأله صرفاً فنی یا سیاسی است. این موضوع ریشه در نابرابری‌های ساختاری در نظام بین‌الملل و سنت‌دردهای دوگانه‌ای دارد که توسط قدرت‌های بزرگ اعمال می‌شود. اصل برابری حاکمیت دولت‌ها ایجاب می‌کند که تمامی کشورها از حقوق و تکالیف یکسانی برخوردار باشند. محروم کردن یک کشور از حق دستیابی به ابزارهای بازدارنده در حالی که دیگران این حق را برای خود محفوظ می‌دانند، نه تنها عادلانه نیست بلکه با اصول حقوق بین‌الملل نیز مغایرت دارد.

به نظر می‌رسد که راه حل پایدار برای این مسأله، نه در اعمال فشار و تحریم‌های یکجانبه، بلکه در ایجاد یک نظام بین‌المللی عادلانه‌تر است که در آن تمامی کشورها، از جمله دارندگان فعلی سلاح هسته‌نی، متعهد به خلع سلاح کامل شوند. تا زمانی که چنین چشم‌اندازی محقق نشود، ایران نیز مانند هر کشور دیگری، حق دارد بر اساس منافع و امنیت ملی خود تصمیم بگیرد و از ابزارهای لازم برای بازدارندگی در برابر تهدیدات احتمالی استفاده کند. سیاست مبتنی بر انکار حق ایران برای داشتن ابزارهای دفاعی متناسب با تهدیدات موجود، نه تنها به حل مسأله کمک نخواهد کرد بلکه به تشدید بی‌اعتمادی و افزایش خطر در منطقه منجر خواهد شد.

۱۶ اپریل ۲۰۲۵